

Uzasadnienie

kandydatury prof. dr hab. Iriny Kowalskiej na członka korespondenta Polskiej Akademii Nauk

Kandydatka jest absolwentką Wydziału Lekarskiego Akademii Medycznej w Białymstoku, gdzie uzyskała dyplom z wyróżnieniem. Już jako studentka VI roku podjęła pracę w Zakładzie Fizjologii AMB. Po ukończeniu studiów kontynuowała pracę w Zakładzie Fizjologii, a następnie w latach 1989-2017 pracowała w Klinice Endokrynologii, Diabetologii i Chorób Wewnętrznych macierzystej Uczelni, a od 2017 roku została powołana do organizacji nowej kliniki – Kliniki Chorób Wewnętrznych i Metabolicznych UMB, gdzie pełni obowiązki kierownika. W 1990 roku uzyskała stopień doktora nauk medycznych na podstawie rozprawy p.t.: „*Wpływ wysiłku na stężenie wolnych kwasów tłuszczowych i trójacylogliceroli w różnych typach mięśni szkieletowych*”, a w roku 2002 stopień doktora habilitowanego nauk medycznych na podstawie dorobku naukowego i rozprawy p.t. „*Kliniczne następstwa insulinooporności – wybrane zagadnienie patogenetyczne i terapeutyczne*”. W 2009 roku uzyskała tytuł naukowy profesora nauk medycznych. Jest lekarzem specjalistą z zakresu: chorób wewnętrznych - I stopień (1990), II stopień (1994), endokrynologii (1999) i diabetologii (2004 rok).

Jej dorobek publikacyjny to ponad 100 prac oryginalnych, 30 prac poglądowych, 20 rozdziałów w książkach o łącznym IF - **305** punktów; punktacja według Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego wynosi **3695** punkty, indeks Hirsha – **28 wg WoS CC**.

Głównym kierunkiem pracy naukowej Kandydatki jest patogeneza insulinooporności i znaczenie tego zjawiska w rozwoju chorób cywilizacyjnych – otyłości, cukrzycy typu 2, choroby niedokrwiennej serca, chorób neurodegeneracyjnych, a także w zespole policystycznych jajników. Znacząca część jej badań dotyczy roli mięśni szkieletowych i tkanki tłuszczowej w regulacji wrażliwości tkanek na insulinę. Ponadto zajmowała się oceną zależności pomiędzy wrażliwością na insulinę a czynnikami wpływającymi na regulację apetytu. Oprócz publikacji naukowych dotyczących tego tematu, została również zaproszona do napisania rozdziału w amerykańskim podręczniku endokrynologii (*Kowalska I i wsp. Anorexia nervosa, bulimia nervosa and other eating disorders. W: Endocrinology, Seventh edition, edited by JL Jameson and LJ de Groot, Saunders, Elsevier, chapter 29, 2016*). Innym ważnym tematem jest znaczenie hiperglikemii w patogenezie makroangiopatii cukrzycowej. W ostatnich latach kontynuuje pracę naukową nad patogenезą zespołu policystycznych jajników u kobiet z cukrzycą typu 1.

Kandydatka uczestniczyła w realizacji wielu projektów badawczych finansowanych centralnie, również o zasięgu międzynarodowym. Do głównych projektów należy zaliczyć:

1. Badania dotyczące wpływu skażenia radiologicznego po katastrofie w Czarnobylu i profilaktyki jodowej na morfologię i czynność tarczycy w ramach programu zamawianego Ministerstwa Zdrowia (MZ-XVII), jak również w badaniach odległych *Wpływ awarii w Czarnobylu na rozwój chorób tarczycy w Polsce – II faza badań* (PBZ0303).
2. W latach 1994-2001 brała aktywny udział w międzynarodowych wielośrodkowych badaniach dotyczących prewencji i epidemiologii cukrzycy typu 1 finansowanych w ramach 5. Programu Ramowego UE: European Nicotinamide Diabetes Type 1 Intervention Trial (ENDIT) oraz Type 1 Genetics and Epidemiological Resources (TIGER).

3. W latach 2003-2006 była kierownikiem projektu finansowanego przez Komitet Badań Naukowych (3PO5A 002 25 – *Udział adiponektyny w patogenezie insulinooporności – badania genetyczne i kliniczne*).
4. W latach 2009-2012 była kierownikiem projektu finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki (NCN) (N N402 477337 – *Ocena związku między wrażliwością organizmu na insulinę a parametrami odzwierciedlającymi metabolizm tkanek mózgowia u młodych osób z grup ryzyka cukrzycy typu 2*).
5. Aktualnie jest wykonawcą projektu *Analiza mowy narzędziem wczesnego wykrywania i monitorowania chorób cywilizacyjnych (VAMP - Voice Analysis for Medical Professionals)* finansowanym przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju (2019-2022).

Wyniki przeprowadzonych badań zostały opublikowane w czołowych czasopismach z dziedziny diabetologii i endokrynologii (*Diabetes, Diabetes Care, Diabetologia, J Clin Invest, J Clin Endocrinol Metab, Human Reprod, Metabolism, Int J Obesity*). Publikacje, których jest autorem/współautorem były 8-krotnie nagradzane zespołową nagrodą Ministra Zdrowia, otrzymała również 2-krotnie nagrodę Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Diabetologicznego, Nagrodę Polskiego Towarzystwa Endokrynologicznego oraz wielokrotnie nagrody zespołowe Jego Magnificencji Rektora UMB. W 2020 roku została odznaczona Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski za wybitne zasługi w działalności na rzecz ochrony zdrowia, za osiągnięcia w dziedzinie nauk medycznych.

Od 2002 roku, przez ponad 10 lat, była członkiem rady redakcyjnej czasopisma *Cardiovascular Diabetology*, od 2017 roku *Reproductive Biology*, a w latach 2015-2020 redaktorem pomocniczym *Clinical Diabetology*. Jest również recenzentem czasopism o zasięgu międzynarodowym (*Diabetes Care, Metabolism, Diabetic Medicine, International Journal of Obesity, Clinica Chimica Acta, Diabetes Research and Clinical Practice, Polish Archives of Internal Medicine, Clinical Biochemistry* i innych). Wielokrotnie występowała w roli recenzenta w przewodach doktorskich, w postępowaniach habilitacyjnych oraz o nadanie tytułu profesora. Wielokrotnie recenzowała również projekty centralne finansowane przez Komitet Badań Naukowych, MNiSW oraz NCN. Kandydatka jest promotorem 3 zakończonych przewodów doktorskich, 3 otwartych przewodów doktorskich oraz opiekunem naukowym 3 studentów studiów doktoranckich. Była opiekunem naukowym dwóch osób w postępowaniu habilitacyjnym.

Jest członkiem następujących towarzystw naukowych: Polskiego Towarzystwa Diabetologicznego, Polskiego Towarzystwa Endokrynologicznego, Towarzystwa Internistów Polskich, Europejskiego Towarzystwa Badań nad Cukrzycą (EASD), Europejskiego Towarzystwa Endokrynologicznego.

Prof. dr hab. Irina Kowalska od wielu lat jest zaangażowana w działalność organizacyjną na rzecz Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku. W latach 2004-2012 organizowała i była koordynatorem uczelnianym programu finansowanego ze środków Unii Europejskiej, programu „Uczenie się przez całe życie” w skład, którego wchodzi program Erasmus+, w ramach którego studenci wszystkich kierunków studiów UMB mogą realizować część programu studiów na zagranicznych uczelniach partnerskich. Była członkiem zespołu organizującego wydział anglojęzyczny w uczelni, a od 2012 roku jest Przewodniczącą Komisji Rekrutacyjnej na Oddziale Nauczania w Języku Angielskim. W latach 2008-2012 pełniła funkcję Prodziekana, a następnie (2012-2016, 2016-2020) funkcję Dziekana Wydziału Lekarskiego z Oddziałem Stomatologii i Oddziałem Nauczania w Języku

Angielskim Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku. W 2020 roku została ponownie powołana do pełnienia funkcji Dziekana Wydziału Lekarskiego. W maju 2019 roku została wybrana na członka Rady Uczelni UMB – funkcję ta pełni również aktualnie. W 2017 roku została nagrodzona Indywidualną Nagrodą Ministra Zdrowia za działalność organizacyjną. W latach 2015-2019 była członkiem Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Diabetologicznego, gdzie pełniła funkcję Przewodniczącej Komisji Nagród, jest również członkiem Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Diabetologicznego na lata 2019-2023 (pełni funkcję wiceprezesa Polskiego Towarzystwa Diabetologicznego), oraz członkiem Zespołu Ekspertów ds. Zaleceń Polskiego Towarzystwa Diabetologicznego. W 2021 roku została wybrana na prezesa elekta Polskiego Towarzystwa Diabetologicznego. W latach 2016-2018 roku była członkiem Komisji Nauk o Życiu PAN, Oddział w Olsztynie i w Białymstoku.

Prof. dr hab. Irina Kowalska bierze czynny udział w kształceniu kolejnych pokoleń lekarzy. Jest kierownikiem specjalizacji lekarzy kształcących się w dziedzinie chorób wewnętrznych (8 lekarzy zakończyło specjalizację, 2 lekarzy w trakcie specjalizacji), endokrynologii (7 lekarzy zakończyło specjalizację) i diabetologii (6 lekarzy zakończyło specjalizację). Jest przewodniczącą Komisji Egzaminacyjnej powołanej przez Centrum Egzaminów Medycznych (CEM) w dziedzinie chorób wewnętrznych dla lekarzy oraz członkiem Komisji Egzaminacyjnej powołanej przez CEM w dziedzinie diabetologii. W roku 2019, decyzją Dyrektora Centrum Medycznego Kształcenia Podyplomowego, została powołana na przewodniczącą Komisji Akredytacyjnej ds. akredytacji z diabetologii.

Przedstawione wyżej osiągnięcia naukowe, dydaktyczne oraz organizacyjne prof. dr hab. Iriny Kowalskiej uzasadniają zgłoszenie jej kandydatury na członka korespondenta Polskiej Akademii Nauk.

Rektor

prof. dr hab. Adam Krętowski